

Olje- og energidepartementet

postmottak@oed.dep.no

Deres ref:

Vår ref: 139146-3302

Oslo, 30. september 2022

Høringsinnspill til NOU 2022:6 Nett i tide- om utviklingen av strømmettet

1 Innledning

Naturressurskommunene viser til høring på NOU 2022:6, Nett i tide - om utviklingen av strømmettet som har høringsfrist 30. september 2022.

Naturressurskommunene er en paraplyorganisasjon for kommuneorganisasjoner med store naturressursbaserte virksomheter. Medlemmer er Landssamanslutninga av Vasskraftkommunene (LVK), Utmarkskommunene (USS), Industrikommunene, Nettverket for petroleumskommunene (NPK), Kommunekraft AS og Landssamanslutninga av norske Vindkraftkommuner (LNVK).

Til sammen er 223 kommuner av totalt 356 kommuner organisert under Naturressurskommunene.

Formålet med Naturressurskommunene er å

«(...) styrke det lokale selvstyret og den lokale råderetten i alle saker der lokalsamfunns naturressurser tas i bruk og gir grunnlag for verdiskapning utenfor kommunene. Naturressurskommunene skal arbeide for å sikre vertskommunen en rettmessig andel av slik naturressursbasert verdiskapning, forsvare kommunenes planmyndighet og øke respekten for lokaldemokratiets evne til å balansere bruk og vern av naturen.»

Naturressurskommunene har deltatt i referansegruppen til Strømmnettutvalget, og innleverte 21. desember 2021 skriftlig innspill til utvalget. Vi viser til våre innspill og registrerer at flere av våre innspill er hensyntatt i innstillingen. Nedenfor følger våre kommentarer til utvalgets forslag.

2 Overordnet innspill om Strømnettutvalgets forslag

2.1 Tidsnød må ikke føre til at demokratiske prosesser settes til side

Naturressurskommunene registrerer at det er bred enighet om at tiden det tar å planlegge, bygge og utvikle nettanlegg i Norge må gå raskere enn det gjør i dag. Vi deler dette synet, men vil understreke betydningen av at de tiltak som foreslås for å redusere saksbehandlingstiden ikke må føre til at demokratiske prosesser settes til side. Lang erfaring viser at prosesser som lider av demokratiske underskudd heller tar lenger enn kortere tid.

Utbygging av nettanlegg er ofte omfattende, krever betydelige arealbeslag og kan være omstridte og konfliktfylte. Som omtalt i den kongelige resolusjonen ved oppnevningen av strønettutvalget, vil virkningene nettanleggene ha for naturmangfold, landskap, friluftsliv, lokalsamfunn og reindrift medføre behov for grundig saksbehandling med tett involvering både lokalt, regionalt og sentralt. Vi er tilfredse med at utvalget anerkjenner behovet for å involvere lokale berørte interesser, men etter Naturressurskommunenes syn, tar ikke de forslagene utvalget legger frem tilstrekkelig hensyn til dette.

Som for andre energitiltak som krever avståelse av verdifulle naturressurser, er det behov for å sikre den nødvendige legitimitet lokalt gjennom forankring og aksept av de ledningsnett som anses samfunnsmessig forsvarlig og nødvendig. I et moderne samfunn er det et iboende spenningsforhold mellom de byrder noen få påføres til beste for de mange, og en grunnleggende utfordring for å nå mest mulig effektive prosesser er hvorledes denne asymmetrien løses.

2.2 Behov for lovformalisering av involvering av kommunene

Utvalgets forslag til involvering mv er bra, men det er Naturressurskommunenes syn at forslagene ikke i tilstrekkelig grad er formalisert, men at utvalget nøyer seg med å «mene» og «anbefale» at kommunene involveres (punkt 13.4). Energiloven mangler bestemmelser om involvering og medvirkning fra berørte kommuner, og det er Naturressurskommunenes syn at slike prosessuelle ordninger må formaliseres i lovs form.

2.3 REpowerEU

Det er som følge av internasjonale klimaavtaler et taktskifte ved utbygging av fornybar energi og tilhørende nettanlegg som ledd i det grønne skifte. Dette taktskifte legger press på de demokratiske prosesser alle større forvaltningsvedtak må igjennom, og som inneholder krav til involvering, kontradiksjon, kunnskapsinnhenting, høring, rett til overprøving mv. Dette taktskiftet er tydelig i EUs forslag i REpowerEU som ble lagt frem før sommeren. Den energikrisen som har oppstått i kjølvannet av Ukraina-krisen, har EU svært dårlig tid til gjenoppretning av sin energiforsyning og med omstilling til fornybar energiproduksjon, med tilhørende nettanlegg. Dette har resultert i at forslaget til endringer iblant annet fornybardirektivet overhodet ikke omtaler behovet for lokal forankring og aksept. Olje- og energidepartementet sendte dette forslaget på høring før sommeren og det kom inn over 5000 høringssvar. Når man leser strømnettutvalgets utredning, kan man få inntrykk av at utvalget ikke har vært klar over de forslagene Kommisjonen har fremmet. Utvalget har på side 13.3 omtalt fornybardirektivet uten å omtale endringsforslagene fra Kommisjonen, som Olje- og energidepartementet i samme tidsrom har hatt ute på høring.

2.4 Kommunen som primærplanmyndighet står i en særstilling

Strømnettutvalget tar til orde for innføring av frister og framdriftsplaner. Det er i seg selv ikke noen motsetning mellom å øke tempoet i utbyggingen ved tidsfrister og fremdriftsplaner på den ene siden, og på den andre siden samtidig overholde nødvendige prosesser for å sikre lokal forankring. Likevel bør den lokale forankringen formaliseres for å unngå at det settes til side eller neglisjeres i prosesser som skal gå stadig raskere. Etter vårt syn er det ikke tilstrekkelig med «anbefalinger» om involvering slik utvalget tar til orde for. Det kan reises spørsmål om det nærmere innholdet av «honnørord» som «lokal forankring», «involvering», mv. For Naturressurskommunene er det fundamentalt at det er vedkommende *kommune* som representerer det primære demokratiske nivå, jf Grl § 49. Kommunen er den primære planmyndigheten etter plan- og bygningsloven, som gjelder alle tiltak og virksomheter knyttet til fast eiendom. Med noen forbehold er arealplaner vedtatt av kommunen rettslig bindende for all arealutbygging.

Allerede dette rettslige og politiske utgangspunktet viser at kommunene er i en særstilling som berørt aktør av større energiltak. Det er Naturressurskommunenes syn at den særstillingen kommunen står i bør formaliseres i konsesjonsregelverket. Både konsesjonsmyndigheten og konsesjonssøker bør se på berørte kommuner, ikke bare som høringsorgan, men også som potensiell samarbeidspart i større konsesjonsprosesser. Det er vårt syn at en slik tilnærming vil legge til rette for en effektivisering og tidsbesparelse i konsesjonsprosesser.

2.5 Det bør tas lærdom av vindkraftprosessene

Naturressurskommunene støtter ikke utvalgets syn om at beslutninger som gjelder kraftsystemet skal tas *alene* av energimyndigheten, slik utvalget anbefaler under punkt 13.6. Vi vil i den forbindelse minne om de senere års erfaringer med vindkraftregimet, hvor nettopp en statlig «ovenfra og nedforvaltning» førte til høyt konfliktnivå, lokal motstand, stans i konsesjonsprosesser, mao alt annet en reduserte levetider. Utbygging av nettanlegg har sterke likhetstrekk med vindkraftutbygging, og det er vårt syn at «Nett i tide» bør høste nyttig lærdom fra vindkraftsektoren.

Etter Naturressurskommunenes syn bør den gjeninnføring av plan- og bygningsloven som Stortinget har anmodet om for vindkraftanlegg, gi inspirasjon for nettpolitikken. Riktignok skiller større nettanlegg seg fra større vindkraftanlegg ved at nettanlegg går gjennom flere kommuner, men en videreføring av sektoriseringen av nettprosessen gjennom energilovgivningen bør etter vårt syn kombineres med formelle regler som sikrer involvering av berørte kommuner. Innspill til enkelte punkter i utredningen

3 Behandlingen av konsesjonssøknader for nettanlegg, innspill til punkt 13.6.6.

3.1 Dekning av nødvendige utgifter

Strømnettutvalget skriver i punkt 13.6.6 at årsaken til at de anbefaler at energimyndighetene skal ta beslutninger som gjelder kraftsystemet, er at kraftnettet er komplekst og krever spesifikk fagkompetanse, og at ikke alle kommuner vil ha en realistisk mulighet til å ha denne typen kompetanse.

Naturressurskommunene er enig i det. Men vi vil påpeke at det mest aktuelle spørsmålet er hvorledes berørte kommuner best kan involveres og ikke hvor den forvaltningsrettslige vedtaksmyndigheten skal plasseres. Også som myndighet som bør involveres er det imidlertid viktig at den berørte kommunen

kan ha behov for å knytte til seg nødvendig fagkompetanse, av planfaglig, samfunnsvitenskapelig eller naturfaglig karakter. Kommunen bør derfor gis en lovbestemt rett til dekning av nødvendige utgifter til sakkyndig bistand, slik at kommunen blir satt i stand til å ivareta sine interesser og medvirke innenfor gitte tidsrammer. Både i ekspropriasjons- og vassdragslovgivningen er det inntatt bestemmelser som gir berørte kommuner en lovbestemt rett til dekning av nødvendige utgifter til sakkyndig bistand, begrenset til de tilfelle hvor det må anses nødvendig for at kommunen på kompetent grunnlag kan ivareta sine interesser. Det må ikke tapes av syne at det kan være tale om omfattende naturinngrep uten umiddelbare påviselige fordeler for vedkommende kommune.

3.2 Statnetts nettutviklingsplan og områdeplaner, innspill til punkt 5.9.

Det fremgår i utredningens punkt 5.9 at Strømnettutvalget anbefaler å videreutvikle Statnetts regionale dialogmøter i forbindelse med områdeplaner. Naturressurskommunene ser positivt på slike områdeplener og de dialogmøter som er nevnt. Vi vil likevel advare mot å tro at fylkeskommunene kan tre i stedet for berørte kommuner i forbindelse med slike dialogmøter. Det er positivt at utvalget ser behovet for at Statnett videreutvikler regionale dialogmøter, og vi imøteser at berørte kommuner involveres også i slike dialogmøter.

3.3 Krav til konsesjons- og ekspropriasjonssøknader, innspill til punkt 13.5.6.

Naturressurskommunene noterer at utvalget har vektlagt innspill blant annet fra Naturressurskommunene om at det bør unngås dobbeltbehandling i konsesjonsprosessene, idet det i dag ofte gjøres de samme vurderingene både i konsesjonsprosessen og i behandling av MTA-planen. Naturressurskommunene har tatt til orde for at det gjøres en korrekt juridisk grenseoppgang mellom hva som må være en del av konsesjonsprosessen og hva som kan henføres til senere detaljplanlegging gjennom såkalte MTA-planer.

For Naturressurskommunene er det grunnleggende at planlagte tiltak som berører den private eiendomsrett og erstatningsvernet ikke kan skyves ut til "MTA-stadiet". Ønske om effektivisering og mulig spart ledetid på dette stadiet må adresseres til konsesjons- og ekspropriasjonssøker og ikke til berørte grunneiere og kommuner. Nødvendig rett til grunn- og rettighetsserverv er en del av konsesjonsprosessen og kan verken helt eller delvis skytes ut til senere for å spare tid til konsesjonsbehandlingen.

4 Naturressurskommunenes øvrige innspill

4.1 Statnetts flaskehalsinntekter må fortrinnsvis benyttes til å utbedre flaskehalsene

I 2021 og 2022 har man opplevd store prisforskjeller mellom prisområdene, med den følge at systemprisen er blitt irrelevant som sikringsreferanse. Mens man i sør og sørvest har opplevd svært høye kraftpriser, noe som blant annet skyldes svært lave magasiner, har man i de to nordligste prisområdene hatt svært høy fyllingsgrad og lave kraftpriser.

De ulike prisområdene har som formål å gi signaler om kraftflyt, mens tariffen og flaskehalsinntektene skal gi signaler om hvor det er behov for å forsterke nettet. Av dette følger det forutsetningsvis at flaskehalsinntektene primært skal brukes til å løse flaskehalsene.

Erfaringene viser imidlertid at man i stedet for å løse kapasitetsproblemene innenlands, har benyttet flaskehalsinntektene til å redusere tariffen. Overføring mellom de nordlige og sørlige prisområdene har i stedet skjedd via våre naboland.

Det er Naturressurskommunene syn at denne praksisen har ført til at vi er kommet på etterskudd når det gjelder nødvendige nettførsterkninger mellom prisområdene. Naturressurskommunene har forståelse for at man i en situasjon med ekstreme priser har valgt å redusere nett tariffen, men en slik praksis bør ikke vedvare. Naturressurskommunene mener konsesjonsmyndighetene må utarbeide klarere regler og en mer restriktiv praksis for hva flaskehalsinntektene kan brukes til.

4.2 Naturressurskommunene slutter seg til innspillene fra Distriktsenergi

Naturressurskommunene viser for øvrig til innspillene fra Distriktsenergi, innspill som Naturressurskommunene i stor grad deler.

4.3 Eiendomsskatt

Ved siden av tett involvering av og medvirkning fra berørte kommuner har Naturressurskommunene tatt til orde for klarere og mer forutsigbare eiendomsskatte regler for ledningsnett. Statsforetaket Statnett har ved flere anledninger de senere år bestridt eiendomsskattetakster for domstolene med tre høyesterettsaker til følge. Slike konfliktløsningsmetoder som i årevis etterlater usikkerhet rundt kommuneøkonomien og dermed velferdsgrunnlaget i vedkommende kommuner, gir neppe noe godt grunnlag for lokal aksept og oppslutning om større ledningstiltak.

Tvister mellom statsforetak og kommunal sektor om eiendomsskatt bør fortrinnsvis søkes løst gjennom dialog og innspill til lovgiver og statsforetakets eier og ikke ved kostbare og langvarige rettsprosesser.

Med vennlig hilsen

Naturressurskommunene

Stein Erik Stinessen